

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. III. Resolvitur difficultas

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

excludit ex sua natura, & oppositionem moralem cum odio Dei, quam habet in via, retinet in patria.

19. Inferes quartò, actiones puerorum & amentium esse quidem actiones hominis, non tamen humanas; quia non sunt perfectè liberæ, neque ex plena rationis deliberatione procedunt: pueri enim propter nimiam humiditatem, amentes verò propter siccitatem, aut læsionem aliqujus organi, habent usum rationis impedirum, ita ut non possint exactè cognoscere quæ agenda sunt, nec de illis consultare aut perfectè deliberare, subindeque nec liberè operari. Unde preces & suasiones quibus interdum erga illos utimur, non ad hoc tendunt, ut unum alterò omisid liberè eligant, sed ut quod eis persuadere volumus, tale appareat illis, ut non perceptà aliquà incommoditate aut malitià, judicent esse bonum, & sic illud necessariò prosequantur.

20. Inferes ultimò, quadruplicis generis actiones in homine posse distingui. Quædam nec quoad substantiam, nec quoad modum humanæ sunt, sed purè brutales & animales, ut actiones corporeæ quæ non procedunt ex deliberatione rationis. Aliæ sunt humanæ, quoad substantiam, non verò quoad modum: cujusmodi sunt omnes intellectiones & volitiones necessariæ. Aliæ contra sunt humanæ quoad modum, non quoad substantiam; ut actus comedendi, & bibendi, aliæque actiones corporeæ, quæ fiunt cum deliberatione & imperio rationis. Aliæ denique quoad substantiam & modum humanæ sunt, ut omnes actiones & volitiones liberæ; cujusmodi sunt intentio, electio, usus, & alij actus supra enumerati, qui simpliciter & absolute humani dicuntur. Et de his præcipuè hic inquirimus, an sint propter finem, seu effectus finis?

S. III

Resolvitur difficultas.

21. **D**ico primò: Actus voluntatis qui versantur circa media, ut consensus, electio, & usus, sunt propter finem, seu effectus finis.

Hæc conclusio evidens est, & à nemine negatur: idè enim voluntas eligit media, & illis utitur, ut finem consequatur; ut patet in ægroto, qui potionem amaram eligit, & potentias exteriores ad illam sumendam applicat, ut obtineat sanitatem.

22. Dico secundò: Actus quibus voluntas fertur in finem nondum obtentum, ut simplex volitio, & intentio, sunt effectus finis. Ita communiter Theologi contra Vazquem hïc disp. 3. cap. 2. & Lorcam disp. 3. ubi docent finem solum exercere suam causalitatem respectu illorum actuum qui versantur circa media, non verò respectu illorum qui versantur circa finem.

23. Probatur primò ex D. Thoma hïc ar. 1. ubi sic concludit: *Vnde oportet quòd omnes actiones humane propter finem sint.* Non minùs autem sunt humanæ, quæ finem respiciunt, quàm quæ circa media versantur: Ergo tam illæ quàm istæ sunt propter finem.

24. Dices, D. Thomam non loqui de omnibus actionibus humanis absolute, sed tantùm de deliberatis, quales non sunt simplex volitio & intentio finis; sicut enim consultatio non est de fine, sed de medijs, ita nec deliberatio.

Sed hæc responsio facile confutari potest, observando cum Conrado, quòd deliberatio dupliciter usurpari solet, nempe vel propriè & strictè, pro ea quæ ad electionem mediiorum requiritur, & præsupponit intentionem finis; vel communiter, pro ea scilicet quæ requiritur ad operandum bene vel malè moraliter, ad quam sufficit facultas ad discernendum inter bonum & malum morale: & de hac loquitur D. Thomas dum ait hïc ar. 1. *Ille actiones propriè humane dicuntur, quæ ex deliberata voluntate procedunt*; non verò de prima. Quod patet, quia aliàs sequeretur solas actiones quæ circa media versantur, esse humanas: quod est contra communem sententiam Theologorum, tres actiones humanas circa finem constituentium, volitionem scilicet, intentionem, & fruitionem.

Probatur secundò conclusio ex eodem S. Doctor qu. 22. de verit. ar. 2. ubi ait: *Sicut influere cause efficientis est agere, ita influere cause finalis, est appeti, seu desiderari.* Ex quibus verbis hæc potest deduci ratio. Causalitas finis consistit in appeti seu desiderari, sive in hoc quod ad sui amorem vel desiderium movet & allicit appetitum; quæ attractio à Philosophis, *motio metaphorica*, appellatur: Atqui bonitas finis non solum movet & allicit voluntatem ad electionem & usum mediiorum, sed etiam ad sui amorem & desiderium: Ergo non solum electio & usus mediiorum, sed etiam amor seu volitio finis est illius effectus.

Respondet Vazquez, talem motionem & attractionem non pertinere ad munus causæ finalis, sed communem esse omni objecto respectu potentie operative, cum tamen verè finis non sit: aliàs (inquit) bruta agerent propter finem, cum ab objectis sensibilibus alliciantur.

Sed contra: Talis motio debet pertinere ad aliquod genus causæ: Sed non potest pertinere ad aliud genus causæ, quàm finalis, ut inductive patet; non enim pertinet ad genus causæ materialis, vel formalis, ut manifestum est; neque ad genus causæ efficientis, cum illa causet per realem & physicum influxum in effectum, & non per solam attractionem appetitus, seu metaphorice motionem: Ergo talis motio seu attractio ad genus causæ finalis pertinet. Nec inde propterea sequitur, quòd bruta agant propter finem, ut objicit Vazquez: nam ut aliquod agens dicatur agere propter finem, non sufficit quòd à bonitate objecti alliciat, sed insuper requiritur quòd cognoscat rationem finis, seu proportionem ejus ad media, & ad seipsum; quod soli creaturæ rationali convenire potest, ut patebit articulo sequenti.

Probatur tertio: Amor seu simplex volitio finis (idem cum proportionem de intentione dicendum) est actus voluntatis ab illa efficienter productus: Ergo est verè & propriè propter finem, seu finis effectus. Probatur consequentia: omne enim quod terminat causalitatem causæ efficientis, debet etiam terminare causalitatem finis; cum finis sit prima omnium causarum, ut docent Philosophi; & quia agens non movetur ad agendum, nisi motum à fine, ut ait D. Thomas articulo sequenti.

Respondet Vazquez, non esse necessarium, quòd in omni operatione causæ efficientis assignetur causa finalis in actu secundo, sed sufficere quòd sic causa finalis in actu primo movens

voluntatem ad se, & potens in actu secundo A
movere ad electionem.

Sed contrā: Nihil determinatur actu ab eo
quod est tale solum in potentia, aliās effectus
excederet virtutem suā causā: Ergo necesse est
quod actualis determinatio causā efficientis
procedat in genere causā finalis à fine actu
mouente & alliciente, ac genus causā finalis
exercente.

29. Quartò suadet conclusio: Agere propter
finem, nihil aliud est quàm propter ipsum præ-
conceptum, & gratiā ipsius actionem aliquam
elicere: Atqui voluntas non solum appetit &
eligit media, sed etiam amat & intendit finem B
gratiā illius, & propter ejus bonitatem ab in-
tellectu cognitā: Ergo non solum electio &
usus mediōrum, sed etiam amor & intentio fi-
nis sunt propter finem; subindeque effectus il-
lius: sicut enim esse ab agente, & esse effectum
agentis, idem sunt; ita esse propter finem, & esse
effectum finis, idem prorsus significat: quia
sicut influere causā efficientis est agere, ita in-
fluere causā finalis est appeti seu desiderari, ut
suprà ex D. Thoma offendimus.

30. Denique probari potest conclusio ratione D.
Thomæ articulo præcedenti expositā. Intentio
finem ut proprium objectum respicit: Ergo est
propter finem. Consequentia probatur: nam,
ut ibidem cum Cajetano annotavimus, licet in
aliis objectis non valeat similis consecutio
(ex eo enim quod color sit objectum visus,
concludi non potest omnem potentiā visivæ
operationem esse propter colorem, sed solum in
colorem tendere) tamen loquendo de objecto
quod est finis in actu exercito, quale est obje-
ctum intentionis, optima est consequentia:
quia cum ratio finis in actu exercito consistat in
hoc ut gratiā ejus aliquid fiat, non potest aliqua
actio ad ipsum secundum istam rationem termi-
nari, quin sit gratiā ipsius, aut propter ipsum.

Dico tertio, actum delectationis & quietis D
in fine jam adepto, qui fruitio appellatur, non
esse propriè propter finem. Ita Martinez hic
dub. 1. corol. 4. & Ildephonus disp. 9. dub. 3.
fragmento 3. contra aliquos ex nostris Thomis-
tis, qui docent hunc etiam actum esse propter
finem, seu finis effectum.

31. Probatur primò ex D. Thoma qu. sequenti
art. 6. ad 1. Cum enim sibi objecisset in primo
argumento, delectationem esse ultimum finem,
eò quod non appetatur propter aliud, sed pro-
pter se, respondet: *Quod ejusdem rationis est
quod appetatur bonum, & quod appetatur dele-
ctatio, quæ nihil aliud est, quàm quietatio appe-
titus in bono: sicut ex eadem virtute nature est
quod grave feratur deorsum, & quod ibi quiescat.*
Vnde sicut bonum propter seipsum appetitur, ita
delectatio propter se, & non propter aliud appe-
titur, si ly, propter, dicat causam finalem: si ve-
rò dicat causam formalem, vel potius causam mo-
tivam, sic delectatio est appetibilis propter aliud,
id est propter bonum quod est delectationis obje-
ctum, & per consequens est principium ejus, &
dat ei formam: ex hoc enim delectatio habet quod
appetatur, quia est quies in bono desiderato. Ubi
S. Thomas expressè asserit, quod delectatio, seu
quies in bono adepto, non est propter aliud,
tanquam propter causam finalem, sed tanquam
propter formam extrinsecè specificantem.

32. Respondent aliqui ex nostris Thomistis, D.
Thomam sumere ibi delectationem objectivè,

seu pro bono delectabili; sub qua ratione po-
test habere rationem finis, & appeti propter se,
& absque ordine ad aliud: non verò formaliter,
& quatenus est actus voluntatis quiescentis in
bono jam adepto; sic enim ordinatur ad finem,
& est illius effectus.

Verùm hæc responsio apertè repugnat tex-
tui: nam D. Thomas ait: *Delectatio nihil aliud
est, quàm quietatio appetitus in bono*: Et in fine
subdit: *Ex hoc delectatio habet quod appetatur,
quia est quies in bono desiderato*: Ergo non lo-
quitur de delectatione objectivè sumptā, seu de
bono delectabili, sed de ipso actu à voluntate
elicitō, quo in fine jam adepto delectatur &
quiescit, & qui fruitio à Theologis appellatur.

Confirmatur: D. Thomas ibidem docet, quod
delectatio propter se & non propter aliud appe-
titur, si ly, propter, dicat causam finalem; si ve-
rò dicat causam formalem, est appetibilis, in-
quit, propter bonum quod est delectationis obje-
ctum: Atqui delectatio objectivè sumpta, non
est appetibilis propter bonum quod est delecta-
tionis objectum, sed potius est ipsum delecta-
tionis objectum, seu ipsum bonum delectabile,
ut pater: Ergo idem quod prius.

Probatur secundò conclusio: Si quies vel dele-
ctatio esset propter finem, maxime respectū il-
lius boni de quo est quies & delectatio: Sed res-
pectū illius non est propter finem: Ergo nullò
modò. Major est certa: nihil enim aliud potest
assignari. Minor verò probatur. Quies seu de-
lectatio ex propria ratione supponit bonum il-
lud circa quod versatur, consecutum: At sic
non habet rationem finis, sed causā formalem,
vel objecti: Ergo respectū illius non est propter
finem. Minor probatur: nam finis in intentio-
ne, & finis in executione in hoc distinguntur,
quod finis in intentione est causā finalis, & pri-
ma omnium causarum; finis verò in executione
causa non est, imò est effectus ultimus: Ergo fi-
nis, ut in executione, non est vera causā finalis,
propter quam sit quies vel delectatio.

Confirmatur: Quamvis aliquò modò dele-
ctatio distinguatur à fine adepto, si tamen ad
invicem comparentur, potius delectatio se ha-
bet ut finis, quàm bonum illud acquisitum: Er-
go multò minùs potest dici quod delectatio sit
propter illud bonum tanquam propter finem,
quam quod bonum illud sit propter delectatio-
nem tanquam propter finem. Antecedens pro-
batur: Delectatio est ultimum complementum
supervenienti bono illi seu fini: Sed bonum il-
lud seu finis supponitur delectationi & quieti:
Ergo quies seu delectatio potius haberet ratio-
nem finis. Revera tamen neutrum verè est finis
alterius, sed vnum finem integrum simul com-
ponunt: si inter se verò comparentur, bonum
illud est forma sive objectum delectationis seu
quietis, & delectatio seu quies est veluti com-
plementum ejus.

Ex quo potest deduci alia ratio in favorem
nostræ conclusionis. Cum enim delectatio seu
quies naturaliter sequatur ad possessionem finis,
& sit veluti corollarium aut complementum il-
lius, non ponit in numero cum fine: Ergo sicut
finis non est propter finem, neque effectus ejus,
ita nec delectatio seu fruitio.

Dico ultimò, actiones imperatas esse effectus
finis.

Probatur breviter: Quod sit propter finem,
seu gratiā finis, est ejus effectus: Atqui actio-

33

34

35

36

37

nes imperatæ sunt propter finem, seu gratiâ finis: Ergo sunt ejus effectus. Minor probatur: Ideò enim voluntas imperat cæteris potentiis, easque applicat ad operandum, quia intendit finem: siquidem illarum operationes sunt quædam media, quibus de factò obtinetur finis; finis autem debet movere non solum ad electionem, sed etiam ad usum & executionem mediorum, aliàs valde imperfecta esset ejus causalitas: Ergo hujusmodi operationes imperantur à voluntate ex intentione finis, subindeque sunt propter finem.

38. Est tamen obiter advertendum, quòd operationes imperatæ, quæ sunt à potentiis distinctis à voluntate, non sunt effectus finis, prout egrediuntur à suis potentiis (quæ non possunt dirigere suos actus in finem formaliter) sed solum ut subsunt motioni voluntatis, & ea mediante: quia sola voluntas est principium hujusmodi ordinis, ex cognitione & ordinatione intellectus quam præsupponit.

S. IV.

Præcipue objectiones solvuntur.

CONTRA primam conclusionem nullum occurrit difficile argumentum.

39. Contra secundam objicitur primò: Fieri propter finem est fieri ex amore finis: Atqui prima volitio non fit ex amore finis: Ergo non fit propter finem, nec per consequens est finis effectus. Minor probatur: Prima volitio est primus amor finis: Sed primus amor non fit ex alio amore, aliàs non esset primus; & si alium supponeret, cum de illo adhuc idem quæri posset, fieret processus in infinitum: Ergo prima volitio non fit ex amore finis.

40. Confirmatur: Ita se habet finis in practicis, sicut principium in speculativis; & consequenter velle propter finem in practicis, sicut assentiri propter principia in speculativis: Sed non assentimur primis principiis, propter principia: Ergo neque volumus finem propter finem.

41. Ad objectionem respondeo primò, negando Majorem: aliud enim est fieri propter finem, & aliud fieri ex amore finis; cum fieri propter finem non supponat aliud, præter ipsam finis bonitatem, aut ad summum causalitatem ipsius finis; fieri verò ex amore, supponat ipsum amorem & actum voluntatis: unde ex eo quod prima volitio, seu primus amor finis, non fit ex alio amore præsupposito, non sequitur illum non esse propter finem.

42. Explicatur & magis illustratur hæc solutio. Agere propter finem, est operari præsuppositâ motione finis: dupliciter autem potest finis movere ipsum agens; scilicet vel mediò desiderio & amore sui, ut cum ex amore finis movemur ad appetendum media; vel solum mediâ cognitione suæ bonitatis (bonitas enim rei cognita allicit & attrahit ad sui amorem) ut cum quis movetur ad desiderandum sanitatem ex cognitione bonitatis & convenientiæ, quam sanitas habet in ordine ad ipsius naturam. Unde etiam agere propter finem, potest dupliciter accipi, nempe aut propter finem volitum & desideratum, moventemque ac finalizantem mediò amore & desiderio sui ipsius; aut propter finem cognitum, moventemque solum mediâ cognitione suæ bonitatis & convenientiæ,

& non præsupposito aliquò desiderio & amore ipsius. Prima volitio non est propter finem primò, sed tantum secundò modò: unde non sequitur dari processum in infinitum, & primum finis amorem, alium priorem supponere, sed solum cognitionem bonitatis & convenientiæ finis ad illum præquiri.

Secundò responderi potest cum Salmanticensibus, primam volitionem fieri ex amore finis intransitivè, non verò transitivè. Sicut enim cum dicitur accidentia operari in virtute substantiæ, v. g. calorem in virtute ignis, reddit constructionem intransitivam, ut loquitur Cajetanus, quia non est sensus quòd agant per superadditam aliquam virtutem à substantia dimanantem, & in ipsa accidentia transeuntem; sed quòd agant per seipsa, ut sunt virtutes à substantia emanantes, illique subordinatæ: ita similiter cum dicitur primam volitionem fieri ex amore finis, intransitivè verum est; quia illa volitio est ipse amor finis; non verò transitivè, ita quòd supponat alium amorem. Unde

Ad confirmationem dicendum est, nos assentiri principiis, propter principia, si ly propter sumatur intransitivè, & dicat rationem objecto intrinsecam; verè enim illis assentimur propter veritatem & necessitatem ortam ex connexionem terminorum, tanquam propter rationem formalem ipsi intrinsecam: secus verò si ly propter transitivè accipiatur, & denotet rationem formalem ipsi extrinsecam, & aliunde provenientem: quia sicut finis est per se appetibilis, ita & prima principia sunt per se nota, & à se veritatem & cognoscibilitatem habent.

Objicitur secundò: Finis non causat nisi quatenus est in intentione, ut docent Philosophi 2. physic. atque aded ejus causalitas supponit intentionem: Sed prima intentio finis aliam priorem non supponit, ut pater: Ergo saltem prima intentio finis, ex ejus causalitate nequit procedere, nec per consequens esse illius effectus.

Hoc argumentum ex mera æquivocatione procedit. Intentio enim dupliciter sumitur: primò generaliter pro quacumque re quæ habet esse in intellectu seu in apprehensione, non à parte rei: secundò specialiter pro uno actu voluntatis, qui versatur circa finem, cum respectu ad media. Quando ergo Philosophi docent quòd finis causat, quatenus est in intentione, sumunt intentionem primò, non secundò modò; & solum volunt finem causare prout est apprehensus, & secundum esse intentionale quod habet in intellectu; quòd licet non sit ratio formalis finalizandi, est tamen conditio necessariò requisita ut finis moveat appetitum, & suam causalitatem erga illum exerceat.

Objicitur tertio: Finis & media in ratione causæ & effectus correlativa sunt: Ergo finis ut causa respicit solum media, non verò actus qui circa ipsum versantur.

Respondeo distinguendo Antecedens: media sunt correlativum finis ut causæ, inadæquatum, concedo: adæquatum, nego. Cum enim finis causalitas consistat in hoc quòd est appeti & amari propter se, & propter ipsum alia, non solum exercet suam rationem & causalitatem in ordine ad media, quæ propter ipsum appetuntur, sed etiam in ordine ad actiones voluntatis quibus ipse appetitur: imò prius habet rationem & causalitatem finis respectu actuum quibus